

11. Маринич Т.О. Щодо ефективності валютної політики НБУ / Т.О. Маринич // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – № 36. – С. 328–334.
12. Про затвердження Стратегії валютних інтервенцій Національного банку України на 2016–2020 роки : Рішення від 9 вересня 2016 р. № 261-рш [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/vr261500-16>.
13. Річний звіт Національного банку України за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=49064031>.

Федишин М. Ф.

Лысенко Н. А.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

ОЦЕНКА ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИНСТРУМЕНТОВ РЕАЛИЗАЦИИ ВАЛЮТНОЙ ПОЛИТИКИ

Резюме

Рассмотрены сущность и виды инструментов реализации валютной политики. Проанализированы экономические инструменты реализации валютной политики НБУ. Исследована динамика официального валютного курса гривны по отношению к основным валютам. Проведена оценка адекватности величины официальных международных резервов. Установлено, что наиболее действенным экономическим инструментом влияния на валютный курс в Украине является девизная политика.

Ключевые слова: валютная политика, инструменты валютной политики, валютный курс, валютные интервенции, золотовалютные резервы, девизная политика.

Fedyshyn M. P.

Lysenko N. A.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

EVALUATION OF ECONOMIC INSTRUMENTS OF CURRENCY POLICY

Summary

The paper investigates the essence and types of the instruments of foreign currency policy. Economic instruments of foreign currency policy of National Bank of Ukraine are analyzed. The dynamics of the official exchange rate of the Hryvnia against the major currencies is estimated. Also, the article examines the adequacy of foreign-exchange reserves. It's established that the most effective instrument of influence on the exchange rate in Ukraine is foreign exchange intervention.

Key words: foreign currency policy, instruments currency policy, exchange rate, currency interventions, foreign-exchange reserves, foreign exchange policy.

УДК 37.048

Чередник В. А.

Науково-дослідний фінансовий інститут

ДННУ «Академія фінансового управління» Міністерства фінансів України

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНИХ ОКРУГІВ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто передумови виникнення об'єднань окремих шкіл в освітні округи. Розкрито соціально-економічні та фінансові аспекти розвитку шкільних округів в Україні. Проведено комплексний аналіз стану системи середньої освіти в Україні. На основі налізу встановлено, що однією з основних ознак сільських загальноосвітніх шкіл є їх малокомплектність. Загальна середня освіта існує в умовах недофінансування з боку держави, а малокомплектні школи стають додатковим тягарем для місцевого бюджету.

Ключові слова: шкільні освітні округи, загальноосвітні школи, бюджет, видатки, опорний заклад, оптимізація мережі навчальних закладів, самовизначення підлітків.

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України особливого значення набуває проблема формування нової системи управління освітньою діяльністю. Процеси, характерні для нинішнього етапу розвитку освітнього простору, спонукали до створення нових територіальних структурних утворень – освітніх округів як добровільних об'єднань навчальних закладів системи дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти для створення умов для забезпечення рівного доступу до якісної освіти, всебічного розвитку особистості, оптимального задоволення культурно-освітніх потреб громадян, які

проживають у межах відповідних адміністративних територій. В освітньому окрузі забезпечується мережева взаємодія навчальних закладів з установами культури, фізичної культури і спорту, підприємствами, громадськими організаціями; створюються умови для оптимального використання їх матеріально-технічних, фінансових та кадрових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велике практичне і теоретичне значення різноманітних аспектів розвитку та оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів, створення та функціонування освітніх округів розкрито в працях В. Андрущенка, А. Зеліського, О. Коло-

віцькової, Ю. Луковенка, В. Нікітіна, І. Осадчого, О. Пастовенського, В. Паламарчука, Н. Слухай, С. Слухай, Н. Струк, В. Якушика та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для значної кількості шкіл характерними є недостатнє матеріальне забезпечення навчально-виховного процесу, відсутність сучасного інформаційного супроводу, водопроводу, каналізації тощо. Нинішня ситуація є достатньо складною, адже освіта потребує одночасного оновлення всіх навчальних ресурсів, однак через необхідність утримувати надлишкову мережу навчальних закладів коштів для цього не вистачає. Отже, маємо масову школу, що відповідає потребам аграрно-промислового, але не сучасного інформаційно-технологічного суспільства.

Мета статті полягає у дослідженні передумов виникнення освітніх округів та стану їх розвитку в Україні. Для досягнення мети проведемо комплексний аналіз стану системи середньої освіти в Україні; висвітлимо передумови виникнення об'єднань окремих шкіл в освітніх округи; розкриємо соціально-економічні та фінансові аспекти розвитку шкільних округів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-економічні реформи, які відбуваються на сучасному етапі, зумовлюють появу проблем, що суттєво впливають на стан і розвиток сільської освіти. Найвагомішими з них є:

- недостатня наявність бюджетних ресурсів для утримання все менш ефективної мережі та підтримки належного рівня якості освітніх послуг. За таких умов бракує не лише бюджетних коштів, а й спроможності управляти наявними ресурсами освіти на місцевому рівні;

- застаріла матеріально-технічна база закладів шкільної освіти;

- низький рівень оснащення сільських шкіл сучасними комп'ютерами з відповідним програмним забезпеченням або його повна відсутність;

- погіршення демографічної ситуації та скорочення чисельності учнів, що призводить до низької наповнюваності класів, які разом із великою кількістю вчителів і високими видатками на утримання стають додатковим тягарем для місцевого бюджету;

- вплив кваліфікованих педагогічних кадрів із закладів освіти;

- пасивна позиція батьків у діяльності школи, відокремленість закладів освіти від місцевої територіальної громади та потенційних соціальних партнерів;

- наявна система підвищення кваліфікації сільських учителів часто не задовольняє їхні потреби [19].

Беручи до уваги демографічні зміни, які відбулися на всій території України, характерною ознакою загальноосвітніх шкіл сільської місцевості стала їх малокомплектність. Сільські школи потребують оновлення матеріальної бази для забезпечення якісного навчально-виховного процесу. Для розвитку новітньої школи вона має бути обладнана інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), які б допомогли сільським школам відповідати сучасним вимогам. Відсутність водопроводу, каналізації призводить до відсутності належного санітарно-гігієнічного режиму та гарячого харчування.

Належні умови життєдіяльності вчителів та учнів загальноосвітніх навчальних закладів закріплено в нормативно-правовій базі: Конституції України [11]; Законі України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [8].

Зменшення чисельності учнів не зменшує їх потреб на утримання приміщень, адже побудовані за радянських часів приміщення сьогодні напівпорожні. Вони

не забезпечують збереження тепла й енергоресурсів, а надлишкові площі в умовах морального й фізичного зношення створюють додаткові проблеми щодо їх експлуатації, обтяжують місцеві бюджети та не сприяють збереженню здоров'я школярів. Наявна ситуація потребує особливої уваги, тому що освіті необхідно одночасно оновлювати всі навчальні ресурси й утримувати зайву мережу навчальних закладів. Здобуття якісної освіти в кожному селі практично унеможливується через відсутність відповідного навчального обладнання, висококваліфікованих кадрів та дотримання санітарно-епідеміологічних норм. Отже, за відсутності достатнього фінансування маємо масову школу, що відповідає потребам аграрно-промислового, а не сучасного інформаційно-технологічного суспільства [16].

Згідно зі ст. 61 п. 2 Закону України «Про освіту» [10], держава зобов'язана забезпечувати бюджетні асигнування на освіту в розмірі не менше 10% від національного доходу. Як свідчить аналіз, за роки незалежності України в жодному бюджеті зазначена стаття не виконувалася й обґрунтування цієї норми не надано.

Аналіз обсягів і динаміки видатків на освіту загалом та на загальну середню освіту зокрема в 2000–2016 рр. свідчить, що питома вага видатків на освіту в усіх видатках бюджету зростала до 2013 р. (рис. 1, 2). Однак починаючи з 2014 р. ці показники суттєво погіршилися. Отже, стверджувати, що тенденція до зростання видатків має позитивну динаміку, не можна, оскільки вона має нестійкий характер. Це свідчить про піклування держави про фінансове забезпечення закладів освіти, але через інфляційні процеси, що відбуваються в економіці, позитивна динаміка показників фінансування освіти відсутня. У 2014–2016 рр. відбулося зменшення як обсягів, так і частки видатків на загальну середню освіту та освіту в цілому, що зумовлено політичною нестабільністю, економічною кризою та агресивними діями на тимчасово окупованій території.

Створення та функціонування освітніх округів законодавчо встановлено у ст. 9 Закону України «Про загальну середню освіту», Постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 777, Положенням про освітній округ [18]. Важливим критерієм підбору територій для об'єднання в освітні округи має бути критерій повноти освітніх послуг. Тобто на території округу повинно бути все, що потрібно для освітньої системи, починаючи від дошкільних установ і закінчуючи можливістю тісної взаємодії з вищими навчальними закладами.

На думку Л.А. Гуцан [4, с. 36], метою такої взаємодії є підвищення якості освіти та її відповідності сучасним стандартам на основі ефективного використання потенціалу ресурсів кожного навчального закладу, координації та консолідації зусиль усіх суб'єктів освітнього округу. При цьому звільнення і перерозподіл ресурсів між освітніми закладами – суб'єктами освітнього округу сприяє створенню нових освітніх можливостей.

Освітній округ – це складова частина державно-громадської системи освіти й є її територіальною підсистемою. Виокремлення в ній освітніх округів спричинене необхідністю враховувати запити місцевого населення, актуальні і перспективні потреби соціально-економічного та соціокультурного розвитку території. Для того щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці, молоді фахівці повинні відповідати новим вимогам і враховувати сучасні тенденції та запити роботодавців на ринку праці [14; 15].

Світовий досвід демонструє, що підстави для виокремлення освітніх округів можуть бути різними. Наприклад, соціокультурні (збереження і розвиток національно-культурних традицій, спільності мови, конфесійних відмінностей – Бельгія), економічні (вирівнювання податкової бази – США), організаційні (децентралізація управління освітою та побудова в межах навчальних округів автономної системи освіти, часто з домінуючим у ній ВНЗ, зазвичай університетом – Франція). Іноді це диктується традиційними для території потребами промисловості у кваліфікованих робітничих кадрах («Професійні навчальні округи» у США). Та найчастіше поділ на освітні округи здійснюється з урахуванням багатьох критеріїв, причому здебільшого їх межі збігаються з адміністративними межами територій. У системі української освіти вони формуються за адміністративно-територіальним принципом.

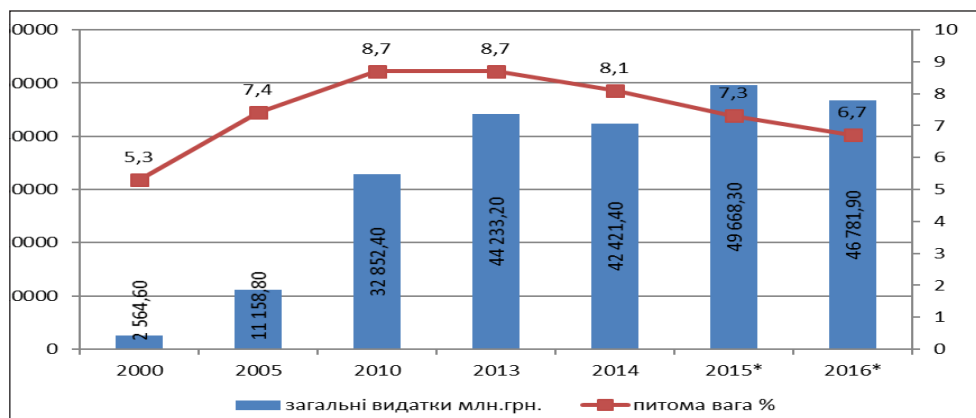
Освітній округ, по суті, є інноваційною структурою, діяльність якої формується шляхом об'єднання навчальних закладів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці для забезпечення належних умов організації навчально-виховного процесу, реалізації допрофільної підготовки і профільного навчання, розвитку творчих здібностей, нахилів, обдарувань дітей, упровадження сучасних освітніх технологій. Центром профільного навчання в освітньому окрузі є опорний загальноосвітній навчальний заклад, який забезпечує: проведення навчальних занять, що відповідають його спеціалізації, профілю навчання для учнів навчальних закладів округу; запровадження факультативних занять, спецкурсів для учнів освітнього округу; культурно-

просвітницьку роботу з батьківською громадськістю; методичний супровід діяльності навчальних закладів освітнього округу; організацію сервісних послуг [4].

Освітній округ, відповідно до Положення [18], – це добровільне об'єднання в межах адміністративно-територіальних одиниць навчальних закладів системи дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти, що спрямовують свою діяльність на створення умов для здобуття громадянами загальної середньої освіти, впровадження допрофільної підготовки і профільного навчання, поглиблене вивчення окремих предметів, забезпечення всебічного розвитку особистості, а також закладів культури, фізичної культури і спорту, підприємств і громадських організацій.

Метою створення освітніх округів є організація в межах адміністративно-територіальної одиниці ефективною системи освіти; забезпечення рівного доступу дітей відповідного віку до якісної дошкільної, загальної середньої, позашкільної, допрофесійного навчання та професійно-технічної освіти незалежно від місця їх проживання; ефективне використання творчого потенціалу педагогічних працівників навчальних закладів; раціональне використання навчально-методичної, матеріально-технічної бази суб'єктів округу, її зміцнення, модернізація [1].

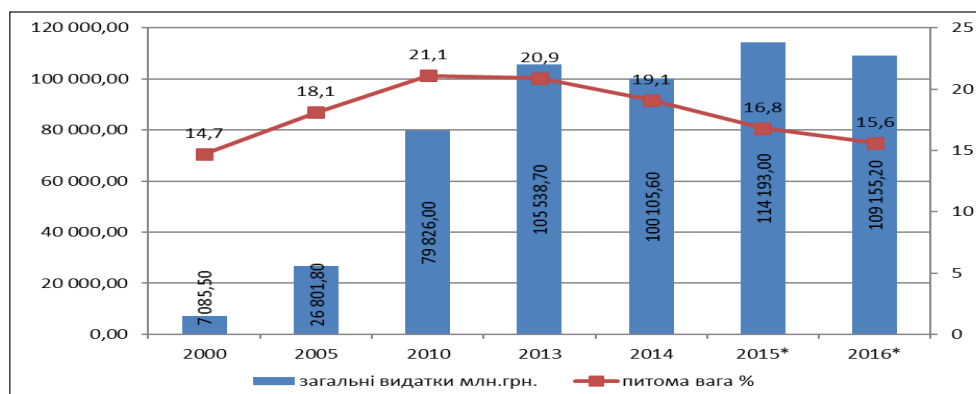
Функціонування освітнього округу відбувається на підставі загальних закономірностей, визначених В. Пікельною: поєднання централізації та децентралізації в управлінні; оптимального співвідношення керівної й керованої систем; залежності кінцевого результату управлінської діяльності від повноти реалізації загальних функцій управління,

* 2015–2016 рр. без урахування витрат бюджетів АР Крим та м. Севастополя

Рис. 1. Динаміка витрат на освіту у зведеному бюджеті України

Джерело: складено на основі [6]

* 2015–2016 рр. без урахування витрат бюджетів АР Крим та м. Севастополя

Рис. 2. Динаміка витрат на загальну середню освіту

Джерело: складено на основі [6]

Рис. 3. Кількість розташування опорних шкіл (станом на 20 вересня 2016 р.)

Джерело: складено за [13]

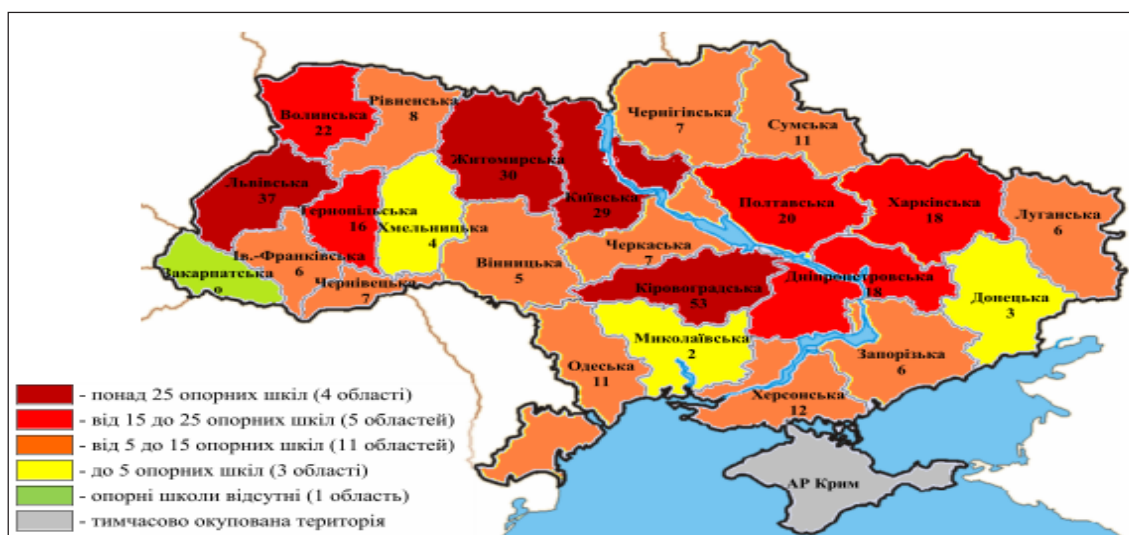

Рис. 4. Кількість розташування опорних шкіл (станом на 1 серпня 2017 р.)

Джерело: складено за [13]

які розглядаються В. Афанасьєвим як дії суб'єкта управління, стадії управлінського циклу, що послідовно змінюються, причому сукупність цих функцій виступає змістом управлінського процесу [2]. Під управлінням ми розуміємо цілеспрямований вплив керуючої системи на керовану для забезпечення її функціонування та розвитку на основі дій механізмів самоуправління, ефективність та результативність якого залежать від інформаційного забезпечення управлінського процесу [12].

Міністерство освіти та науки України [13] представило карту-схему кількості опорних шкіл. Станом на 20 вересня 2016 р. в Україні функціонувало 137 таких шкіл. Як видно з карти (рис. 3), фаворитами у створенні опорних шкіл стали: Київська – 23, Кіровоградська – 18, Дніпропетровська – 14 та Житомирська – 11 області. З іншого боку, у Закарпатській області жодної школи не створено.

Станом на 01.08.2017 кількість створених опорних шкіл зросла до 338 та 744 філій. Лідуючою за кількістю створених опорних шкіл стала Кіровоградська область – 53. У Львівській області – 37, Житомирській – 30, Дніпропетров-

ській – 12. Ніяких змін у Закарпатській області – 0. Більш детально дані наведені на рис. 4.

Висновки. Аналіз стану сільських шкіл, їх фінансування та досвід розвитку шкільної освіти в зарубіжних країнах дає змогу стверджувати, що на сучасному етапі необхідним є створення шкільних освітніх округів у районах України, а саме в тих, де переважає мережа малокомплектних закладів шкільної освіти. Це допоможе знайти необхідні резерви для підвищення якості освітніх послуг, адже за рахунок економії витрат і «здешевлення» утримання інфраструктури створюватиметься можливість закупівлі нового сучасного обладнання, залучення нових освітніх технологій для поліпшення навчально-виховного процесу в закладах шкільної освіти відповідно до вимог ринку праці й стандартів європейської освіти.

Але залишається відкритим питання додаткових витрат на реалізацію функціонування освітніх округів, зокрема незадовільний стан доріг, по яких буде здійснюватися перевезення учнів, купівля та обслуговування шкільних автобусів. Для якісної роботи освітніх округів повинні бути вирішені всі питання: організаційні, фінансові, морально-етичні та ін.

Список використаних джерел:

1. Мельник Н. Нормативно-правове забезпечення діяльності освітнього округу / Н. Мельник // Нова педагогічна думка. – 2014. – № 4. – С. 3–7.
2. Галіцина Л. Інноваційна діяльність ЗНЗ / Л. Галіцина. – К. : Шкільний світ, 2005. – 128 с.
3. Гуцан Л.А. Освітній округ як інноваційна модель управління в умовах профільного навчання / Л.А. Гуцан // Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. – 2015. – Т. 37. – С. 35–42.
4. Гуцан Л.А. Особливості професійного самовизначення учнівської молоді в умовах профільного навчання / Л.А. Гуцан // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 15. – Кн. 1. – С. 350–356.
5. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи / Л.І. Даниленко. – К. : Логос, 1998. – 140 с.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
7. Євтух М. Розвиток освіти і педагогічної думки в Україні (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.01 / М. Євтух. – Київ, 1996. – 70 с.
8. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1994. – № 27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.
9. Про загальну середню освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – № 28. – Ст. 230 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.
10. Закон України «Про освіту» від 23.03.1996 р. № 1060-12 (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pedrada.com.ua/news/3987-qqn-16-m9-29-09-2016-predstavleno-kartu-shemu-klkost-opornih-shkl-v-oblastyah-ukrani>.
11. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
12. Леонова Н.О. Особливості управлінської діяльності керівника освітнього округу / Н.О. Леонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.kpi.kharkov.ua/files/JUR/30.pdf>.
13. Опорні школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/oporni-shkoli/karta-opornix-shkil.html>.
14. Міщенко В.І. Зарубіжний досвід та вітчизняні актуалітети організації неперервної освіти / В.І. Міщенко // Рідна школа. – 2010. – № 11. – С. 9–16.
15. Міщенко В.І. Проблеми підвищення конкурентоспроможності на ринку праці / В.І. Міщенко // Вища школа. – 2010. – № 7/8. – С. 64–74.
16. Огнев'юк В. Першооснова розвитку / В. Огнев'юк // Рідна школа. – 2007. – № 5(928). – С. 18–21.
17. Положення про освітній округ, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 777 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.
18. Про затвердження Положення про освітній округ : Постанова КМУ № 777 від 27 серпня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-%D0%BF>.
19. Струк Н.С. Шкільні освітні округи в системі фінансового забезпечення загальноосвітніх шкіл України / Н.С. Струк // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2012. – Вип. 8. – Т. 2. – С. 48–53.

Чередник В. А.

Научно-исследовательский финансовый институт
ГУНУ «Академия финансового управления» Министерства финансов Украины

**СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ФИНАНСОВЫЕ АСПЕКТЫ
РАЗВИТИЯ ШКОЛЬНОГО ОКРУГА В УКРАИНЕ****Резюме**

В статье рассмотрены предпосылки возникновения объединений отдельных школ в образовательные округа. Раскрыты социально-экономические и финансовые аспекты развития школьных округов в Украине. Проведен комплексный анализ системы среднего образования в Украине. На основе анализа установлено, что одним из основных признаков сельских общеобразовательных школ является их малокомплектность. Общее среднее образование существует в условиях недофинансирования со стороны государства, а малокомплектные школы становятся дополнительным бременем для местного бюджета.

Ключевые слова: школьные образовательные округа, общеобразовательные школы, бюджет, расходы, опорные заведения, оптимизация сети учебных заведений, самоопределение подростков.

Cherednyk V. A.

Scientific-Research Financial Institute State Educational-Scientific Establishment
“Academy of Financial Management” under the Ministry of Finance of Ukraine

**SOCIAL AND ECONOMIC AND FINANCIAL ASPECTS
OF DEVELOPMENT OF SCHOOL DISTRICTS IN UKRAINE****Summary**

The article describes the preconditions for origin of unite individual schools in educational districts and criteria for selecting areas for such a union. A comprehensive analysis of the current state of secondary education in Ukraine was carried out. It was determined that a characteristic feature of rural secondary schools is their being underfilled. Secondary education exists in terms of underfunding from the state and underfilled schools become an additional burden for a local budget.

Key words: school educational districts, public schools, budget, expenditures, base establishment, optimization of an educational establishment network, self-identification of juvenile.